

Niko Bilić,
Jerusalem an jenem Tag.
Text und Botschaft von Sach
12-14 (Jeruzalem u onaj dan.
Tekst i poruka Zah 12-14)

Izdavačka kuća Echter Verlag iz Würzburga u Njemačkoj izdala je u seriji *Forschung zur Bibel*, kao 117. svezak, 2008. god., doktorsku disertaciju hrvatskoga isusovca o. Nike Bilića, pod naslovom *Jerusalem an jenem Tag. Text und Botschaft von Sach 12-14* (Jeruzalem u onaj dan. Tekst i poruka Zah 12-14). Radi se o disertaciji koja je izrađena pod mentorstvom prof. dr. Georga Fischera na Katoličkom teološkom fakultetu Leopold-Franzens Sveučilišta u Innsbrucku, u Austriji. Knjiga ima ukupno 376 stranica, od toga 2 stranice predgovora (5.-6.), 4 stranice sadržaja (7.-10.), 4 stranice uvoda (11.-15.), 7 stranica bibliografije (86 naslova od ukupno 70 autora; str. 363.-369.) te 7 stranica popisa biblijskih citata (370.-376.). Knjiga se sastoji od dvaju dijelova različite veličine: prvi, veći, dio koji nosi naslov »tekst« (str. 15.-255.) i drugi dio s naslovom »poruka« (str. 256.-362.). Prvi dio se sastoji od 6, a drugi od 4 poglavlja. U uvodu autor predstavlja temu disertacije govoreći o Jeruzalemu kao središtu koje svoju snagu nalazi u Gospodinu. Jeruzalem je mjesto u kojemu prestaje vladavina naroda, a poštuje se Božja vladavina, Božje kraljevstvo. Viđenje univerzalne svetkovine Sjenica je utjeha i ohrabrenje za sve koji (do danas i danas) nastoje pronaći pravedno rješenje za Jeruzalem. Formula »u onaj dan« shvaćena je kao kohezivni element

Zaharijine knjige. Završna poglavlja, Zah 12-14, nastavak su onoga što je opisano u prvih 11 poglavlja knjige. U ova tri poglavlja imamo više od 40 citata iz teksta Zah 1-11. Preuzimanje, odnosno nastavak, događa se na tri razine: kao nastavak pokreta, kao ostvarenje usavršavanja simbola te zaključak. Nadalje se govori o ulozi Zah (12-14) u korpusu *Dodekaprophetona* (Dvanaest malih proroka) i to u tri različita smjera: »Jeruzalem«, »narodi« i »slika Božja«. Drugi dio disertacije posvećen je biblijsko-teološkim razmišljanjima. Prikazana je posebna važnost Jeruzalema koji postaje simbolom Božjega naroda i mjestom univerzalnoga štovanja Boga. Konačno, autor govori o slici »Probodena« (Zah 12,10), te u tom kontekstu ukazuje na tekst Iv 19,34.37 (*jedan od vojnika kopljem probode bok i odmah poteče krv i voda; Gledat će onoga koga su proboli*).

Prvi dio, koji se sastoji od šest poglavlja, govori, u prvom poglavlju, o tekstu Zah 12-14 kao jednoj cjelini. Karakteristika je ovoga teksta zanimanje za Jeruzalem (eshatološka borba i konačna pobjeda, čišćenje i povratak Bogu, iskorjenjivanje idolatrije i lažnih proroka, te povratak k Bogu (str. 18.-19.). Posebna je pozornost posvećena izrazu »u onaj dan«, kojega u tekstu Zah 12-14 susrećemo ukupno 17 puta (str. 19.-26.). Ovaj je izraz ujedno i veza s ostalim dijelom knjige (Zah 1-11). Drugo poglavlje donosi autorov prijevod teksta Zah 12-14. Ovdje je važno ukazati na prijedlog vlastitoga prijevoda teksta Zah 12,10b koji se razlikuje od nekih dosadašnjih prijevoda (Zagrebačka Biblija: »I gledat

će na onoga koga su proboli«; Šarićevo izdanje ima, slično kao autor: »Oni će pogledati na mene, kojega su proboli«). U trećem poglavlju (str. 36.-88.) autor govori o tekstu Zah 12-14 u Septuaginti. Načelno se može reći, da je prijevod Septuaginte vjeran mazoretskom tekstu. Postoje određene razlike koje autor sistematizira u tri grupe: dodatci (ukupno 20 slučajeva), ispuštanja (ukupno oko 18 slučajeva) i izmjene (oko 60 slučajeva). Autor zaključuje da tekst Septuaginte donosi malo stilističko poboljšanje (str. 87.).

Četvrto poglavlje (str. 89.-134.) donosi strukturu teksta Zah 12-14. Autor najprije analizira 4 poznata komentara teksta (Rudolph, Rewentlow, Meyers&Meyers i Petersen) da bi na temelju rada R. Oescha prezentirao vlastitu viziju koja se razlikuje od ostalih. Razlika od ostalih sastoji se u tomu da autor frazu »u onaj dan« shvaća kao kohezivni element te strukturira cijeli tekst u osam dijelova (str. 134.). Peto poglavlje (str. 135.-181.) nosi naslov »Veza Zah 12-14 sa spisom Zah«. Mnoštvo izraza (više od 40 primjera, str. 180.) svjedoči o jedinstvu spisa. Autor ovo pokazuje u tri koraka: Prvo je »nastavak u pokretu« (*Fortsetzung in der Bewegung*); Jahve se diže iz svoga stana, izlazi, te dolazi. Drugi je korak ostvarenje – upotreba simbola iz vizija, a treći usavršavanje (pozitivni obrat). Jeruzalem i Judeja, koji su spomenuti već na početku spisa (Zah 1,14) doživljavaju na kraju spisa (Zah 14,21) pozitivni obrat i sve će u njima biti posvećeno Gospodinu. Šesto poglavlje (str. 182.-255.) obrađuje ulogu Trita-Zaharije u *Dodekaprophetonu*.

Imamo tri smjera istraživanja, tri teme koje autor slijedi: »Jeruzalem«, »narodi« i »slika Božja«. Jeruzalem je s jedne strane simbol zajedništva, s druge strane objekt Božjega djelovanja. Kao pojam »Jeruzalem« pojavljuje se 22 puta u tekstu Zah 12-14, a u cijelom korpusu *Dodekaprophetona* 24 puta. »Narodi«, u hebrejskom *goj*, odnosno *am*, imaju trostruku ulogu u tekstu Zah 12-14 (univerzalna perspektiva, sud nad Božjim narodom i sud nad narodima). Ista se tematika pojavljuje i u *Dodekaprophetonu*. Uloga je pojma »narodi« s jedne strane najava Božjega suda, a s druge strane najava Božje spasenjske inicijative. Glede slike Božje imamo dvostruku optiku: Bog kao Stvoritelj i božanska bitka (Bog u borbi). Ime Božje važeće je za sve i pruža svim narodima orijentaciju i put u životu, kao što to pokazuje hodočašće i klanjanje Bogu. Jahve je kralj sve zemlje, kod Zaharije kralj svih naroda (uključujući strane narode).

Drugi dio knjige, poruka (str. 256.-358.), podijeljen je u četiri poglavlja. Prvo poglavlje (str. 258.-281.) usporedba je teksta Zah 12-14 s Iz 60. Autor pronalazi ravno 100 paralela. Jeruzalem je označen kao žena i majka (str. 259.). Identičan je rječnik, slika Božja, te tema »narodi«. Strani će narodi doći u Jeruzalem, a otvorena vrata (Iz 60,11) ukazuju na kraj sukoba te govore o sigurnosti u kojoj će Jeruzalem živjeti. Bog osobno bit će sunce Jeruzalema, koje više ne zalazi (Iz 60,19s//Zah 14,6b). Narodi su najprije neprijateljski raspoloženi, oni vode rat protiv Jeruzalema, a kod Zah onda, nakon obrata, događa se da narodi dolaze u Jeruzalem

kako bi prinijeli svoje žrtve. Drugo poglavlje (str. 282.-308.) govori o ulozi i značenju Jeruzalema u Zah 12-14. Snaga Jeruzalema ima svoj temelj u Bogu. Živa voda, koja dolazi iz Jeruzalema ima značenje za svu zemlju. Zajedničko slavlje blagdana sjenica pojašnjava jednu novu zadaću. U Jeruzalemu prestaje vlast naroda i svi respektiraju Božju vladavinu. Sudbina Jeruzalema povezana je sa sudbinom cijele zemlje. Tako Jeruzalem postaje simbolom Božjega naroda. Skupljanje naroda ima inicijativu u Bogu, a teološki gledano, dopuštaju interpretaciju osvajanja i poraza Jeruzalema kao kaznu čišćenje, odnosno dio suda Božjega. Treće poglavlje (str. 309.-327.) obrađuje temu »Narodi u Zah 12-14«. Narodi, a radi se o stranim narodima, okupljeni su oko Jeruzalema ne kao pobjedničke snage, nego kako bi se stvorili uvjeti za zajedničko slavljenje svetkovine Sjenica. Sredina je teksta posvećena Božjemu narodu, a strani narodi su na početku i koncu teksta. Božje postupanje s narodima može se objasniti na pozadini povijesne opsade Jeruzalema god. 701., od strane Asiraca i zauzimanja Jeruzalema 587. god. od strane Babilonaca. Zemlja koju je Jahve utemeljio (Zah 12,1) označava »teritorij Božjega naroda«, ali i zemlju svih naroda zemlje. Narod Božji povezan je s narodima zemlje činjenicom da će od jednih i drugih na koncu ostati određeni »ostatak«. Četvrto, posljednje poglavlje ove disertacije (str. 328.-358.) govori o posebnosti slike Božje kod Zaharije. Čuveni tekst Zah 12,10 pokazuje da je Jahve objekt, tj. da je on proboden. Radi se o nevjernosti zajednice i o Božjoj solidarnosti sa patnjom

čovjeka (str. 329.). Gledanje na »probodenoga« posljedica je izlivanja Duha (str. 333.). Subjekt gledanja su kuća Davidova i stanovnici Jeruzalema, koji primaju Duha. Probadanje je ne samo nešto, što se dogodilo u povijesti, nego je to protest protiv Boga i njegove riječi i u sadašnjosti (str. 352.). Među autorima nema konsenzusa glede tumačenja osobe »probodenoga« (str. 355.). Svi se ipak slažu u tomu da se radi o govoru Božjemu u 1. licu, da je pogled usmjeren prema Jahvi, da je taj pogled rezultat izlivanja Duha i probodeni je onaj za kojim se u Zah 12,1-12 žali. Ovdje autori navode asocijacije na probodenoga u drugim tekstovima (Iz 53 – Sluga Jahvin; Post 22 – Izak; 2 Ljet 35,25 – kralj Jošija...) (str. 355.-356.). Tako autor zaključuje da je Bog osobno taj, koji se solidarizira s nama sve do u smrt. Tako se usklik »gledat će na mene« iz Staroga zavjeta odnosi na Isusa u evanđelju (Iv 19,37) (str. 358.).

U retrospektivi (str. 359.-362.) autor još jednom rezimira svoja istraživanja koja se mogu izraziti riječima: Vjerujemo da je Bog uzeo na sebe ljudsku patnju. U temelje naše vjere pripada Raspeti sa svojim probodenim bokom, kojega je Toma mogao iz blizine vidjeti na uskrsno jutro. Srce Isusovo, sa svojim središnjim značenjem za sustavnu teologiju i praktičnu vjeru mnogih, ubraja se u tradicionalno poslanje Isusovačkoga reda. Ova je studija o tekstu Zah 12-14 htjela ići u tom smjeru (str. 362.).

Studija je obogaćenje komentarima Knjige Zaharijine na njemačkom govornom području i predstavlja određeno proširenje horizonta studija Dodeka-

prophetona. Mogući prijevod na hrvatski bi svakako naišao na zanimanje u stručnim krugovima.

Slobodni smo ukazati na neke *lapsuse*: str. 27. bilješka 8., r. 2, odozgor, stoji »die Belagerung Jersualems«, a treba »die Belagerung Jerusalems«.

Str. 41., 5. r. odozdo, stoji: »In vier weiteren«, a treba »In vier weiteren«.

Str. 89., 7. r. odozdo, stoji: »Tetartoseharja« – riječ je nejasna.

Str. 99., bilješka 54. stoji »einen zusätzlichen«, a treba »zusätzlichen«.

Str. 109., 4. r. odozgor, stoji »Öffentlichkeit«, a treba »Öffentlichkeit«.

Str. 121., 2. r. odozgor, stoji: »indirekte referenz«, a treba »indirekte Referenz«.

Str. 121., 3. 3. odozdo, stoji: »Sie verbindet die Abschnitte 6 und 8 mit der Überschrift verbindet«, a treba: »Sie verbindet die Abschnitte 6 und 8 mit der Überschrift«.

Str. 135., 8. r. odozdo, stoji: »1,7 ist laut SWEENEY ist ein Hinweis«, a treba »1,7 ist laut SWEENEY ein Hinweis«.

Str. 301., 5. r. odozdo, stoji: »zum dem Haus«, a treba »zu dem Haus« ili »zum Haus«.

Str. 363., r. 2. odozdo, stoji »biblical Allusion in Zechariah 9-14«, a treba »biblical Allusion in Zechariah 9-14«.

Str. 364., r. 3 odozgor, stoji: »Recent Reserasch on Haggai«, a treba »Recent Research on Haggai« .

Str. 364., r. 11. odozdo, stoji: »the interantion Organization«, a treba »international Organization«.

Str. 365., r. 6. odozgor, stoji: »without presuppositions«, a treba »without presuppositions«.

Str. 366., r. 9. odozgor, stoji »9-14 (JSOTSup, 304; Sheffield:« a treba »9-14 (JSOTSup, 304; Sheffield:«.

Str. 367., r. 3-4. odozgor, stoji: »in Zechariach«, a treba »in Zechariah«.

Str. 367., r. 10. odozgor, stoji: »and the Deuternomic School«, a treba: »and the Deuteronomic School«.

Karlo Višaticki

.....
Drago ŽUPARIĆ,

Teološka poruka u dijalozi Knjige o Tobiji

U izdanju Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Sarajevu, u *Biblioteci RADOVI*, kao knjiga 13, objavljena je 2009. godine doktorska disertacija Drage Župarića, *Teološka poruka u dijalozi Knjige o Tobiji*, koju je isti obranio na Katoličkomu bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, u srpnju 2009. god.

Knjiga Drage Župarića ima ukupno 446 stranica, od toga je predgovor 1 stranica (str. 1.), uvod 4 stranice (str. 3.-6.), prigodne ilustracije 7 stranica (slika 1, *Tobit pokapa mrtvacu*, str. 77.; slika 2, *Tobija i anđeo*, str. 247.; slika 3, *Tobija i Sara*, str. 287.; slika 4, *Slijepi Tobit žuri ususret svome sinu*, str. 369.; slika 5, *Ozdravljenje Tobita*, str. 370.; slika